

Сергій МАКАРЧУК
Ганна ПОБЕРЕЖЕЦЬ*

Берлінська місія чекіста В. Долганова: методи нейтралізації діяльності української еміграції

Мета – на основі архівно-кримінальних справ працівників Повноважного представництва СРСР у Німеччині Володимира Долганова та Катерини Раух-Долганової, окремих публікацій простежити роботу співробітників зовнішньої розвідки СРСР та дипломатичної місії у Берліні щодо протидії діяльності української політичної еміграції.

Методологія та методи. Використовуючи просопографічний підхід, автори розкрили життєвий шлях співробітників зовнішньої розвідки та їхні методи оперативної роботи у середовищі української еміграції. У дослідженні використані як загальнонаукові, так і спеціально-історичні методи наукового пізнання, зокрема, біографічний, історико-генетичний, лінійно-хронологічний методи.

Висновки. Трагічна доля подружжя Долганових була пов'язана із роботою на зовнішню розвідку комуністичного режиму. Зусилля як легальної та нелегальної резидентури іноземного відділу ОГПУ СРСР, так і радянської дипломатії, схилити вагомі політичні фігури української еміграції до повернення до СРСР (М. Порш, О. Удовиченко та ін.), інфільтруватися до українських воєнізованих осередків під керівництвом Є. Коновальця, створення дієвих советофільських організацій та «зміновіхівських» видань у Берліні зазнало поразки.

Керівництво зовнішньої розвідки СРСР почало заміну кадрів, сподіваючись, що наступникам вдасться знайти інший підхід до української еміграції. «Невдах» вирішили покарати. Спочатку їх позбавили мож-

* *Макарчук Сергій Сергійович* – кандидат історичних наук, доцент, керівник Миколаївського обласного центру пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності. E-mail: ocpdta.rvd@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4279-1093>

Побережець Ганна Степанівна – кандидат історичних наук, асистент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету. E-mail: vovarover@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9064-6731>

ливості працювати на оперативній роботі, згодом ліквідували. Відповіли за «берлінське фіаско» також Володимир Долганов і його дружина Катерина Раух-Долганова. Опосередковано це висновок підтверджує той факт, що невдала місія у Берліні стала основним пунктом обвинувачення.

Ключові слова: Володимир Долганов, ОГПУ СРСР, зовнішня розвідка, нелегальна резидентура, Катерина Раух-Долганова, політичні репресії.

Історія протидії комуністичних спецслужб українській еміграції закордоном давно цікавить дослідників. Однак джерела обмежувалися спогадами та окремими документами із фондів партійних органів. У доповідних записках керівники комуністичних спецслужб доповідали політичному керівництву про небезпеку впливу української еміграції на «радянських українців», наслідки акцій терору в країнах Європи стосовно знакових осіб, політичних і військових лідерів Української Народної Республіки тощо.

Вчені ґрунтовно досліджували українські осередки в різних країнах Європи, діяльність окремих діячі УНР, участь в антибільшовицьких акціях, навчальні та наукові заклади в екзилі тощо¹.

Одним із векторів дослідження стала українська еміграція у Польщі. Це закономірно, оскільки ця країна-сусід радянської України активно підтримувала антибільшовицькі устремління української діаспори. О. Рубльов одним з перших акцентував увагу на ролі західноукраїнської інтелігенції у політичних, науково-освітніх, культурних процесах у Польщі та УСРР². Р. Давидюк описала структуру, громадсько-політичну діяльність,

¹ Закордонне українство (Інформаційний каталог) / [упор. І. Винниченко]. – К.: Стило, 2001. – 280; Західна українська діаспора: Бібліографічний покажчик літератури (1989 – січень 1994 рр. / [упор. Рижаківа Л.М.]. – К.: Інтел, 1994. – 60 с. та ін.

² Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – 648 с. та ін.

практики виживання українців у Польщі³, дослідила життєвий шлях та політичну діяльність військових та політичних очільників доби УНР⁴. Чимало дослідників вивчали українську діаспору в інших країнах Європи⁵.

Із розсекреченням документів комуністичних спецслужб до наукового обігу почали залучатися документи, що розкривали методи діяльності співробітників ОГПУ–НКВД СРСР за кордоном. Окрім проведення агітаційно-пропагандистської роботи серед української діаспори в Європі⁶, чекісти активно займалися терористичною діяльністю, зокрема вбивством лідерів української еміграції. Вони, на думку політичного керівництва СРСР, представляли реальну небезпеку для комуністичного режиму, очолювали агентурно-диверсійну роботу

³ Давидюк Р. Українська політична еміграція в Польщі: склад, структура, громадсько-політичні практики на території Волинського воєводства. – Львів ; Рівне : Дятлик М., 2016. – 704 с. та ін.

⁴ Давидюк Р. Антон Стрижевський: життя українського політичного емігранта у II Речіпосполитій // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2012. – № 1. – С. 163–180; її ж. Володимир Оскілко як виразник настроїв уєнерівської еміграції на Волині // Актуальні проблеми вітчизняної та все-світньої історії. – 2015. – Вип. 26. – С. 33–36; її ж. В інтер'єрі міжвоєнної Волині: Біограми політичних емігрантів – учасників Української революції / За ред. А. Жив'юка. – Рівне- Львів: Простір-М, 2023. – 284 с. та ін.

⁵ Марунчак М. Українці в Румунії, Чехо-Словаччині, Польщі, Югославії. – Вінніпег, 1969. – 68 с.; Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.) // Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: Український вільний університет (1921–1945 рр.). – Київ, 1994. 83 с.; Україна крізь віки. У 15-ти тт. – Т. 15: Троцинський В., Шевченко А. Українці в світі / За заг. ред. В. Смоля. – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с. та ін.

⁶ Рубльов О. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – манівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки// З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2020. – № 1. – С. 176–453; та ін.

в СРСР, здійснювали вплив на радянських українців⁷. Загалом історіографія протистояння більшовиків із українською еміграцією варта окремого дослідження.

Джерела для дослідження діяльності подружжя Долганових дещо обмежені. Перш за все, це архівно-кримінальні справи В. Долганова⁸ та його дружини Катерини Емільївни Раух-Долганової⁹. Протоколи допитів надали можливість проаналізувати методи роботи радянської дипломатії з розкладання української еміграції. Докладному аналізу діяльності В. Долганова у Берліні і його стосункам з різними групами української еміграції присвячена стаття миколаївського історика А. Погорелова¹⁰. Значне місце діяльності Володимира Порфировича у Берліні відведено у праці О. Рубльова, присвяченій Павлу Степановичу Ладану¹¹. Проблема советофільства 1920-х рр. досліджувалася вченим у публікації про діяльність

⁷ Див.: Документ судової помилки. Процес Шварцбада. – Париж: Націоналістичне видавництво в Європі, 1958. – 152 с.; Симон Петлюра та його родина. До 70-річчя його трагічної загибелі. Документи і матеріали / упор. В. Михальчук. – К.: Рада, 1996. – 319 с.; Давидюк Р. Політичні вбивства як інструмент боротьби радянських спецслужб з унерівською еміграцією // *Europa Orientalis. Studia z dziejów Europy Wschodniej i Państw Bałtyckich.* – 2017. – №8. – С. 101–115; Скрипник О. Спецоперація «Некро». Розсекречені історії з архіву розвідки. – К.: Видавничий дім "АДЕФ-Україна", 2023. – 608 с.; Кучерук О., Черченко Ю., Ковальчук М. Євген Коновалець. Історія нерозкритого вбивства. – К.: Віхола, 2024. – 356 с. та ін.

⁸ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132.

⁹ Державний архів Миколаївської області (далі – Держархів Миколаївської обл.), ф. 5859, оп. 2, спр. 4066.

¹⁰ Погорелов А. Справа Берлінського культурно-просвітницького товариства українських емігрантів «Воля» // Реабілітовані історією. Миколаївська область. – Кн. 4. – Київ – Миколаїв: Світогляд, 2008. – С. 413–424.

¹¹ Рубльов О. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мандрівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2020. – № 1. – С. 176–453.

Н. Суровцової¹². Також, незважаючи на тенденційність, у багатотомному виданні «Очерки истории российской внешней разведки»¹³ описано контекст діяльності агентури комуністичної спецслужби СРСР у Німеччині у 1920–1930-х рр.

Увага радянської дипломатії та розвідки до Берліна мала вагомі причини. У міжвоєнний період столиця Німеччини стала одним із центрів еміграції, що представляла різноманітні антибільшовицькі політичні партії та організації. Однією з найчисельніших була українська політична еміграція, представлена діячами національних урядів доби Української революції 1917–1921 рр. Тут знайшли притулок політики та військові з Наддніпрянщини, Галичини і Буковини, які в часи Української революції входили до складу урядів Центральної Ради, Української держави П. Скоропадського, Директорії, ЗУНР, колишні вояки УГА, Дієвої Армії УНР, Білої армії.

У Берліні тривалий час перебували керівники Української військової організації (УВО) на чолі з Євгеном Коновальцем. У німецькій столиці знайшла прихисток група Євгена Петрушевича – очільника Західно-Української Народної Республіки.

Українська еміграція проводила активну політичну, наукову і культурну роботу, була створена низка видавництв та редакцій часописів. У 1926 р. був заснований Український науковий інститут у Берліні. Першим його очільником став історик Дмитро Дорошенко. Створювалися різноманітні українські товариства. Активна діяльність впливової української еміграції не могла не турбувати політичне керівництво СРСР.

Відомий український історик О. Рубльов зазначав: «Дієвим способом розкладу української політичної еміграції і поширення більшовицької пропаганди стало на початку 1920-х рр.

¹² Рубльов О., Синицький П. До історії вітчизняного советофільства початку 1920-х років: співробітництво Н. Суровцової у часописі “Нова Громада” (1923–1924) // Проблеми історії України XIX – початку XX ст.: Зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 13. – С. 197–219.

¹³ Очерки истории российской внешней разведки. В 6 т. – Т. 2: 1917–1933 гг. – М.: Международные отношения, 1997. – 272 с.

створення альтернативних видавництв на противагу існуючим українським і поступове захоплення національних видавництв за кордоном шляхом інфільтрації своєї агентури до складу їхніх редколегій, підкупу окремих працівників, а то й перекупка цілих видань або видавництв»¹⁴. Одночасно ініціювалося створення «советофільських» організацій.

Цій політиці більшовиків на теренах Німеччини та деяких інших європейських держав сприяло створення агентом іноземного відділу ОГПУ СРСР «Беєром» (Б.К. Ільк) першої в історії радянської зовнішньої розвідки нелегальної резидентури – підпільної організації, здатної вести розвідувальну роботу в декількох країнах, у своєрідному «трикутнику»: Балкани (Белград, Софія, Бухарест) – балтійський напрямок (Варшава, країни Балтії, Гельсінкі) – західний напрямок (Париж, Лондон та суміжні країни). Берлін же повинен був стати центром цього невидимого «трикутника»¹⁵. У 1930 р. його замінив розвідник-нелегал «Монд» (І.М. Камінський). Роботу по «українській лінії» очолював помічник резидента «Ігор», він же П.С. Ладан – журналіст та видавець, функціонер Комінтерну та член ЦК Комуністичної партії Західної України (КПЗУ).

Для роботи з українською еміграцією потрібні були знання української мови та національної специфіки. Тому Москва, що монополізувала кадрові призначення у дипломатичні представництва СРСР за кордоном, дозволяла, за клопотанням ЦК КП(б)У, займати певні посади у Повпредствах представникам радянської України. У квітні 1927 р. на посаду другого секретаря консульського відділу Повноважного представництва СРСР у Берліні прибув Володимир Порфірович Долганов (Довганів). Берлінські й позаберлінські стежки П. Ладана і В. Долганова неодноразово перетиналися у 1928–1931 рр.

¹⁴ Рубльов О. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мавцівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки // 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. – 2020. – № 1. – С. 196.

¹⁵ Очерки истории российской внешней разведки. В 6 т. – Т. 2: 1917 – 1933 гг. – С. 209–210.

У неформальній розвідувальній ієрархії нелегал П. Ладан перебував вище за свого колегу – офіційного дипломата¹⁶. Зокрема, у довідці Центрального державного особливого архіву від 6 березня 1991р. зазначено:

«Спершу він [В. Долганов] виконував консульські обов'язки, згодом, після поїздки у квітні 1929 р. до Москви, він був відраджений до П'єра Ладана (П'єр Ладан, комуніст, агент ЧК, співробітник радянського посольства в Берліні, мав доручення реорганізації радянської секретної служби у Франції, близький друг Аренса, радника радянського посольства у Парижі).

У справі, що її завела французька поліція на Долганова, наявна анкета з фотографією й особистим підписом Долганова, який отримав дозвіл французького консула у Берліні на поїздку до Франції терміном на шість днів, датована 11 жовтня 1930 р.

Підстава: картотека французької контррозвідки і поліції»¹⁷.

Володимир Порфірович Долганов був уродженцем м. Білостока, у 1911 р. закінчив Московський учительський інститут. Брав участь у Першій світовій війні, отримав чин прапорщика. Після демобілізації вчителював. Брав участь у політичному житті, у 1916–1918 рр. був членом УСДРП¹⁸. У 1918 р. він «ідейно» порвав з УСДРП, хоча залишився на її політичній та ідеологічній платформі. Із осені 1918 р. по 1920 р. він брав участь у Полтавській організації «Просвіта», наприкінці 1919 – початку 1920 рр. очолив Решетилівське волосне правління «Просвіти», де гуртувалася місцева інтелігенція і, насамперед, учителі. У 1919 р. за рекомендацією українського есера Ілляшевича, В. Долганов став членом Полтавського товариства «Українська культура», яке, як і «Просвіта», займалося культурно-просвітницькою діяльністю та проводило свою роботу під гаслом «самостійної України»¹⁹.

¹⁶ Галузевий державний архів Служби безпеки України, м. Миколаїв (далі – ГДА СБ України, м. Миколаїв), ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 1, арк. 226.

¹⁷ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 2, арк. 270.

¹⁸ Рубльов О.С. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – манівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки. – С. 215.

¹⁹ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 1, арк. 39, 44.

Але його політичні погляди змінилися, оскільки окупація УНР більшовицькою Росією не залишила подальших політичних перспектив. Тому В. Долганов із 1920 р. став членом КП(б)У, працював старшим інспектором, завідувачем Кременчуцького окружного відділу народної освіти²⁰.

У 1923–1925 рр. працював у Полтавському губернському відділі народної освіти завідувачем відділом соціального виховання. Уже після арешту на одному з допитів В. Долганов свідчив:

«[...] Восени 1926 р. мене викликали до ЦК КП(б)У до завідуючого відділу Габая. Він спитав, чи я не проти поїздки на закордонну роботу. Коли я дізнався, що мене збираються послати в Берлін, я погодився. Габай послав мене до Упов[новаженого] Наркомінсправ Шліхтера. Шліхтер хвилин 10 поговорив зі мною і передав до ЦК, що я, на його думку, підходжу для роботи за кордоном»²¹.

Рішення про його призначення на дипломатичну службу ухвалило політбюро ЦК КП(б)У ще 11 листопада 1926 р. На користь кандидатури Володимира Порфіровича свідчили не лише членство в КП(б)У, наявність повної вищої освіти, а й знання іноземних мов: «Знає німецьку (пише німецькою) і французьку мови»²².

Уже за кордоном В. Долганов отримав докладні вказівки щодо напрямків своєї «української роботи». Насамперед, ішлося про створення на советофільських засадах організації західноукраїнських емігрантів-заробітчан. Йому рекомендували провести цю роботу «максимально конспіративно» і проводити її винятково через довірених осіб. Наголошувалося, що у закордонній роботі слід надзвичайно терпляче

²⁰ Рубльов О.С. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мавнівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки. – С. 215.

²¹ Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4066, арк.144.

²² Рубльов О.С. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мавнівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки. – С. 215.

і лояльно «ставитися до українських націоналістів і вміти їх використовувати»²³.

Так, восени 1927 р. В. Долганов ініціював створення «Культурно-освітнього об'єднання українських робітників у Німеччині «Воля»» й був куратором цього товариства до повернення до УСРР у 1931 р.

Під час слідства Володимир Порфирович розповів:

«[...] У травні чи червні місяці 1927 р. за порадою НКЗ я виїхав до Праги на нараду українських закордонних працівників. У цій нараді повинні були брати участь я, Калюжний²⁴, Коцюбинський Юрій, радник Повпредства у Варшаві, і Полоцький – директор радянського банку в Парижі. Полоцький не приїхав, нарада відбулася без нього.

[...] Калюжний дав мені вказівку по контрреволюційній роботі у Німеччині. Він говорив про те, що свого часу у 1922–1925 рр., коли він працював в Українському Повпредстві у Берліні, існувала контрреволюційна українська організація і добре було б її відновити. З цією метою він рекомендував мені використовувати молодь, яка була в петлюрівській армії. Я погодився, і ми домовилися, що, крім встановлення безпосереднього зв'язку з емігрантськими контрреволюційними колами через Ліницького у Берліні, він направить мені з Праги активних петлюрівців Попенка, Носика і Кульчицького. Тоді він дав мені листа до своєї сестри Тунацької, яка проживала в Берліні, щоб вона зв'язала мене з Ліницьким»²⁵.

²³ Рубльов О.С. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мандрівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки. – С. 216.

²⁴ Калюжний Наум Михайлович (1886–1937) – з серпня 1921 р. – 1-й секретар Повноважного представництва УРСР у Німеччині, з вересня 1922 р. – 1-й секретар Повноважного представництва УРСР в Австрії, серпень 1923 – грудень 1924 рр. – 1-й секретар Повноважного представництва СРСР у Чехословаччині. 23 січня 1937 р. здав партквиток і подав заяву про вихід із КП(б)У через хворобу. 18 вересня 1937 р. був заарештований у Харкові за звинуваченням у приналежності до Української військової організації. Винним себе не визнав. Помер у Харківській в'язниці. Кримінальну справу через його смерть припинено у грудні 1937 р.

²⁵ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 2, арк. 146–147.

Цілком очевидно, що В. Долганов піддався тиску помічника оперуповноваженого особливого відділу УНКВД по Одеській області Каринковського й обмовив колег-дипломатів. Слідчий дописав у протокол допиту слова «контрреволюційний» та акцентував увагу на поняттях «петлюрівці» та «націоналісти». Адже під час масових операцій в УРСР обвинувачення у «дрібнобуржуазному націоналізмі» було типовим для підслідних українців. Із свідчень В. Долганова стає зрозумілим, що ідея створення об'єднання «Воля» належить раднику Повпредства СРСР у Празі Н. Калюжному, а реалізовував її Володимир Порфірович. Робота за «українською лінією» передбачала необхідність «підтримувати зв'язок з тими представниками української еміграції, які розчарувалися у подальшій боротьбі з Советською владою й прагнули повернутися в Советську Україну» і через них «проводити советофільську роботу серед української еміграції»²⁶.

Після арешту на догоду слідчому Володимир Порфірійович «зізнався», що свідомо «використовував «Волю» для проведення контрреволюційної антирадянської роботи». Відповідно до цього найголовнішими політичними завданнями «Волі» були: закріпити вплив Є. Коновальця серед українських емігрантів, адже у той час він втрачав свій вплив на західноукраїнську еміграцію, оскільки це був час революційного робітничого руху в Європі, який зачепив і українців. Старі націоналістичні гасла не користувалися популярністю, тому Є. Коновалець повинен був запропонувати революційні гасла, аби обманним шляхом зберегти свій вплив на маси. Пізніше керівництво організацією начебто було передане В. Долгановим групі Коновальця і Петрушевича²⁷.

Через Ліницького, який добре знав українську еміграцію, до створення об'єднання «Воля» долучилися Дмитро Ферку-

²⁶ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 2, арк. 281 зв.

²⁷ Погорєлов А. Справа Берлінського культурно-просвітницького товариства українських емігрантів «Воля» // Реабілітовані історією. Миколаївська область. – Кн.4. – Київ – Миколаїв: Світогляд, 2008. – С. 416.

няк, Дмитро Лобач та Антон Круч, які під час Української революції служили в армії ЗУНР. Оскільки В. Долганов як дипломат повинен був залишатися за лаштунками, об'єднання очолив Феркуняк, який характеризувався як прибічник Є. Коновальця. Таким чином, слідчий НКВД «майстерно» підводив до висновку, що організація «Воля» умисно ставилася під контроль Є. Коновальця.

Згідно свідчень секретаря центрального правління «Волі» Євгена Гавриловича Кульчицького, ця організація була створена групою українських націоналістів і дозволом суду оформлена у листопаді 1927 р. До складу ініціативної групи входили Дмитро Феркуняк (голова), Антон Круч (секретар), Денис Заверуха, Дмитро Лобач. У подальшому секретарем став Носик, Папенко (членом нелегальної керівної групи), Горбань (голова)²⁸.

У 1934 р. на допиті у ГПУ УСРР Є. Кульчицький надав докладну характеристику керівному складу «Волі», акцентуючи увагу на політичній діяльності та негативних рисах:

«Феркуняк Дмитро – старий австрійський кайзерівський жандарм з 8–10 літнім стажем. За «особливі заслуги», проявлені ним на жандармській роботі [...], був відправлений в жандармську школу підофіцерів і закінчив її. У коновальцевих «стрілецьких громадах» працював активно.

У «Волі» з місця в кар'єр він розгорнув активну націоналістичну роботу, за що був виключений з «Волі». Під час його перебування в рядах «Волі» і після його виключення з неї, квартира Феркуняка – Андреєштрассе, 39 [...] була місцем, де збиралися агенти Коновальця (Феркуняк, Загорецький, Погорецький, Токарський, Церейка, Мордарович і Горбань) і німецької політичної поліції (її комісара Шнайдера) і обговорювали свої дії стосовно «Волі».

Антон Круч – офіцер галицької армії, відомий серед українських робітників видурюванням у них грошей і т.д.

У коновальцевих «стрілецьких громадах» був дуже відомий, був головою правління однієї з «стрілецьких громад» у Верхній Сілезії. У націоналістичній роботі Феркуняка Круч був першим його помічником.

²⁸ Там само.

Лобач Дмитро – офіцер вищого рангу галицької армії. Налаштований вкрай націоналістично, але, працюючи у «Сільському господарі», маскував свою приналежність до групи Феркуняка. Гошевський – типовий старий австрійський бюрократ.

Носик Микола – під час громадянської війни брав участь у боях проти Червоної армії. Емігрував за кордон із залишками білих. За політичними поглядами – есер. Один з активних членів Подебрадської «Спілки студентів-громадян УСРР». У «Волі» проводив націоналістичну роботу та мав зв'язки з групою Петрушевича.

Попенко Дмитро – офіцер білої армії. У Подебрадах, до його вступу в «Спілку», знаю його як крайнього реакціонера, прибічника «єдиної та неподільної Росії» [...] Під його безпосереднім впливом був проведений у контрольну комісію «Волі» секретар коновальцевського «комітету» Маршалка, який за свою нестриманість сам викрив себе як провокатор і був виключений з «Волі»²⁹.

До цього ряду слід додати особу Ліницького (від КПЗУ), який перебував на позиціях так званої «більшості» у ЦК КПЗУ Василька – Турянського («шумськістів»). Аналізуючи минулу політичну діяльність згаданих осіб навіть у «чекістському світлі», слід визнати, що советофільська робота товариства «Воля» з такими поглядами керівників серед галичан-емігрантів була приречена на провал.

Додатковим обвинуваченням В. Долганова була його ініціатива, надіслана уряду УСРР, щодо збільшення субсидій просоветськи налаштованій групі колишнього президента ЗУНР Є. Петрушевича, яка реальної роботи не проводила.

Провалом закінчилися також спроби берлінської резидентури (Ільк – «Беер», а потім Камінський – «Монд») завербувати авторитетних діячів української еміграції, зокрема, генерала УНР О. Удовиченка і М. Порша та спонукати їх до повернення до радянської України. Відповідно до задуму керівництва ГПУ УСРР, О. Удовиченко мав провадити дискредитацію чинного еміграційного уряду УНР і згуртувати усю наявну у II Речіпос-

²⁹ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 2, арк. 173–175.

політій українську еміграцію (військову та цивільну) навколо власної особи. У разі успіху наступним кроком нового еміграційного керівництва став би його відвертий перехід до більшовиків³⁰.

Для цієї «спецоперації» органи держбезпеки УСРР активно використовували скрутне матеріальне становище українських емігрантів. Також активно чекісти використовували авторитет колишнього генерала УНР Ю. Тютюнника³¹.

Але вбивство С. Петлюри, відкриті судові процеси над українською інтелігенцією, згортання «українізації» перекреслила плани чекістів. У викритті планів більшовиків відіграв величезну роль український контррозвідник М. Чеботарів: «Отже, не надто потужний канал розвідувальної інформації в особі Миколи Порша зусиллями контррозвідника М. Чеботаріва був надійно перекритий. П. Ладан у машкарі «шумськіта»-нелегала був демаскований, його легенда спростована. А кремлівська розвідка укотре вже спіймала облизня. А П. Ладан був «етапований» до Москви»³².

У 1931 р. також повернули до УСРР В. Долганова. Знання німецької мови, очевидно, стало вирішальним у новому призначенні – він став другим секретарем райкому КП(б)У Карл-Лібкнехтівського німецького національного району (з осені 1937 р. – у складі Миколаївської обл.). До цього ж району також відрядили на посаду директора районного театру його дружину. У 1926 р. В. Долганов одружився з німкенєю – працівницею Повпредства Катериною Емільівною Раух.

Володимира Порфириовича Долганова заарештували 11 вересня 1936 р. у районному центрі Карл-Лібкнехтівського району с. Ландау. Спочатку слідство провадилося особливим

³⁰ Рубльов О. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мандрівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки. – С. 247.

³¹ Юрій Тютюнник: від «Двійки» до ГПУ. Документи і матеріали /Упоряд.: В. Верстюк, В. Скальський, Я. Файзулін. – К.: «Дух і літера», 2011. – 616 с.

³² Рубльов О. «Наша людина в Берліні». Павло Ладан (1892–1933) – мандрівцями націонал-комунізму й кремлівської розвідки. – С. 274.

відділом УНКВД по Одеській області, згодом матеріали слідства передали до 3 відділу УГБ НКВД УРСР. В обвинувальному висновку згідно ст. 54-4, 54-11, 54-6 ч. I КК УСРР (обвинувачення у шпигунстві, участь в організації, створеній для скоєння злочинів та розголошення відомостей, які становлять державну таємницю). В. Долганову пригадали дописування собі дореволюційного стажу підпільної діяльності, участь в українських партіях, «берлінські справи». Зокрема, у обвинувальному висновку зазначалося:

«За кордоном Долганов встановив зв'язок з українською контрреволюційною націоналістичною організацією ОУН і, будучи активним причіником її керівника Коновальця, включився в активну контрреволюційну роботу серед емігрантів Західної України у Німеччині.

«[...] Слідуючи вказівкам ОУН та її керівника Коновальця, Долгановим були закинуті до СРСР в різний час агенти ОУН Маршалка, Попенко, Носик і Кульчицький»³³.

За підсудністю його кримінальну справу направили на розгляд Військового трибуналу Київського військового округу. В архівно-кримінальній справі наявне лише коротке рішення трибуналу під головуванням військового юриста 1-го рангу Румського. Інші документи з протоколом засідання та вироком відсутні.

У довідці Військового трибуналу Київського військового округу, направленій голові Військової колегії Верховного Суду СРСР наприкінці жовтня 1937 р., зазначено, що вирок було ухвалено 21 серпня, а 22 жовтня 1937 р. В. Долганов був розстріляний.

В архівно-кримінальній справі наявне також окреме визначення Військової колегії Верховного Суду СРСР від 31 серпня 1937 р., згідно якого касаційна скарга В. Долганова була відхилена, а смертний вирок залишений у силі. 31 липня 1991 р. рішенням військового прокурора Київського військового округу В. Долганов був посмертно реабілітований.

³³ ГДА СБ України, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 2, арк. 231.

Трагічна доля спіткала і дружину В. Долганова Катерину Емільївну, яку заарештували 25 вересня 1936 р. Карл-Лібкнехтівським районним відділом НКВД за підозрою в шпигунстві (ст. 54-6 КК УРСР) через два тижні після арешту її чоловіка. Слідство провадив також помічник оперуповноваженого особливого відділу УНКВД по Одеській області Каринковський.

Катерина Емільївна Раух-Долганова народилася 19 липня 1896 р. у Німеччині у передмісті Бремена, і, хоча на момент арешту стала громадянкою СРСР, але радянський паспорт ще не отримала.

Із Володимиром Долгановим – своїм другим чоловіком, вона познайомилася у Повпредстві СРСР, де з 1918 р. працювала стенографісткою – кореспондентом. Влаштувалася на роботу у дипломатичну місію РСФРР за рекомендацією члена Незалежної соціал-демократичної партії Німеччини Оскара Кона.

Катерина Емільївна у 1914–1916 рр. була членом Німецької соціал-демократичної партії, у 1916–1918 рр. – Незалежної соціал-демократичної партії (група «Спартак»), у 1918–1931 рр. – Комуністичної партії Німеччини. У 1931 р. вона перейшла у членство КП(б)У. У вересні 1936 р. була виключена з партії через арешт.

Слідчого Каринковського в першу чергу цікавило, кому К. Раух-Долганова передавала інформацію про внутрішнє життя радянського Повпредства, чи був її перший чоловік Рабольдт (журналіст, редактор газети «Фрайтаг») агентом таємної поліції. Вона спочатку заперечувала наявність таких фактів, але вже на допиті 15 листопада 1936 р. визнала:

«[...] Рабольдт в період співмешкання зі мною цікавився у мене деякими питаннями, що відносяться до Радянського повпредства. Так, наприклад, він питав у мене, хто такий новий військовий аташе, питав про мету приїзду в Берлін Чичеріна, про подробиці вбивства Воровського та ін. На подібні питання я давала Рабольдту відповіді в межах гласності»³⁴.

³⁴ Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4066, арк. 51.

Важко нині зрозуміти, чи цікавила його ця інформація як звичайного журналіста, чи завербованого агента таємної поліції.

На питання, хто із знайомих був агентом гестапо, Катерина Емільївна зробила припущення:

«[...] Я підозрюю, що Екштейн, який виїхав до Німеччини у 1935 році із Карл-Лібкнехтівського району, міг бути причетним до гестапо, т[ак] я[к] мав зв'язок з німецьким консулом в Одесі і отримав дозвіл на виїзд до Німеччини, незважаючи на те, що у Німеччині зазнав репресій за революційну діяльність»³⁵.

Потім пригадала розповідь знайомого про колишнього чоловіка:

«[...] Насправді, мені зі слів співробітника німецької центральної газети в Москві («ДЦЦ») Геллера Отто відомо, що мій к[олишній] чоловік Рабольдт Еміль (у 1934 р. приїхав до Праги. – *Авт.*) і Курт Керстен, які працюють у німецькій газеті за кордоном «Вельдамбер», є агентами німецької таємної поліції гестапо»³⁶.

Сутність обвинувачення у «шпигунстві» вимагала встановлення факту контактів з іноземцями. Слідчого Каринковського цікавило буквально все: кого з іноземних підданих у Карл-Лібкнехтівському районі знала К. Раух-Долганова, характер листування з матір'ю та братом, чому шифрувала листи і пересилала їх до Німеччини обхідним шляхом через Відень, кому з іноземців сприяла у відвіданні СРСР або влаштуванні на роботу у Радянському Союзі. Катерина Емільївна аргументовано спростовувала відверто провокативні обвинувачення. Дійсно, вона пересилала листи до Лейпцигу матері через родину Фальтер у Відні «для того, щоб не підвести під репресії сім'ю за зв'язок зі мною»³⁷. З тієї ж причини листи були написані «езоповою» мовою, адже у Німеччині нацисти захопили владу і могли нашкодити її родині. Таким же чином шифрувалося листування з подругою:

³⁵ Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4066, арк. 39.

³⁶ Там само, арк. 42.

³⁷ Там само, арк. 45 зв.

«Листування я мала з Вандою Бауерфрайт та її чоловіком, які проживають у Чехословаччині. Обидва комуністи. Шифр полягав у тому, що в тексті листа ми [...] писали, наприклад, слово «сім'я» замість «партія» і т. д. У такій шифрованій редакції я написала лише один лист, де повідомила, що Екштейн, який виїхав із СРСР до Німеччини, «захворів», що означало, що він виключений з партії»³⁸.

Вона зазначила, що ніколи не відвідувала німецьке консульство в Одесі і нікого там не знала:

«У Карл-Лібкнехтовському районі з іноземно підданих я була знайома з Кеглером, заст[упником] директора Ландауської МТС, членом КП(б)У, чехословацьким підданим Екштейном, старшим агрономом райвиконкому, він виїхав до Німеччини у 1935 р. Перебував у підданстві і Берент, слюсар МТС у Ландау, німецький підданий, з останнім я знайома ще по Берліну»³⁹.

Визнала К. Раух-Долганова декілька фактів сприяння іноземцям. Наприклад, у 1924–1925 рр. зверталася до колишнього повноважного представника СРСР у Німеччині, згодом заступника наркома закордонних справ СРСР М. Крестинського за сприянням у в'їзді до СРСР одного журналіста та посприяла уже згаданому Герберту Беренту, який пройшов через переслідування нацистів і концтабір, працевлаштуватися у с. Ландау. Іншим прохачам з Риги, Копенгагена, Праги вона відмовляла.

Під час обшуку й арешту у Катерини Емільївни був вилучений паспорт на ім'я Фрідріха Лайхта, виданий у травні 1931 р. Його приналежність і походження вона пояснила так:

«Вилучений паспорт був отриманий в Німеччині за сприяння комуніста Макса Рельца для її сина Ганса-Петера, щоб привезти його до СРСР.

Його відібрали у моєї матері згідно судового рішення. Але використати паспорт не вдалося, син знаходився під впливом першого чоловіка, Рабольдта, і відмовився їхати до СРСР»⁴⁰.

³⁸ Там само, арк. 54 зв.

³⁹ Там само, арк. 48 зв.

⁴⁰ Там само, арк. 57.

[...] У січні 1933 р. я їздила до Німеччини з метою побачитися з матір'ю, яка проживала в Лейпцизі, і своїм сином Гансом-Петером.

У Німеччині я прожила п'ять тижнів і відвідала Берлін, Лейпциг, с. Лецлінген і м. Файткельштадт»⁴¹.

3 грудня 1936 р. у кримінальній справі К. Раух-Долганової з'явилися додаткові обвинувачення – у німецькому націоналізмі, контрреволюційній агітації та пропаганді, проявах антисемітизму. Свідок Л. М. Крейг зазначив, що директор театру К. Раух-Долганова робила все можливе, щоб розвивалася в районі виключно німецька культура та утискала культуру інших народів. Мешканець с. Ландау І.І. Капчук також звинуватив її у «фашистській роботі» й антисемітизмі, свідок Р.Б. Слободський у розлогодному доносі начальнику райвідділу НКВД інкримінував К. Раух-Долгановій «ворожу роботу» та «проповіді німецького націоналізму». Згадані свідчення стали підставою для додаткової статті обвинувачення – 54-10 (антирадянська агітація та пропаганда).

У постанові помічника оперуповноваженого 3 відділу УДБ УНКВД по Одеській області від 10 серпня 1937 р. Сироченка, який долучився до слідства, зазначено:

«[...] згідно постанови підготовчого засідання спецколегії Одеського обласного суду від 3 липня 1937 р., слідча справа № 24595 по обвинуваченню Раух-Долганової повернута військовим прокурором до УНКВД з пропозицією допред'явлення обвинувачення обвинуваченій Раух-Долганової по ст. 20-54-1«а»

постановив:

до рішення пред'явленого обвинуваченій Раух-Долгановій по ст. 54-10-ч.І допред'явити ст. 20-54-1«а» і дану справу направити Військовому прокурору 6-го стріл[ецького] корпусу для засудження обвинуваченої Раух-Долганової судом Військового трибуналу»⁴².

За жодним пунктом обвинувачень Катерина Емільївна своєї вини не визнала. Не знайшовши зачіпок у доказах

⁴¹ Держархів Миколаївської обл., ф. 5859, оп. 2, спр. 4066, арк. 55.

⁴² Там само, арк. 112.

«шпигунства» (ст. 54-6), слідчі вирішили наприкінці слідства пред'явити обвинувачення за ст. 54-1«а» (зрада Батьківщини). В обвинувальному висновку від 31 серпня 1937 р. фігурують вже зазначені статті 54-1«а», 54-10 КК УРСР.

8 вересня 1937 р. у висновку помічника військового прокурора 6-го стрілецького корпусу Румянцева було запропоновано направити кримінальну справу К. Раух-Долганової на розгляд Військового трибуналу Київського військового округу. Але помічник оперуповноваженого 3-го відділу УГБ НКВД УРСР Рабчевський у листопаді 1937 р. (дата не зазначена) підписав постанову із наступним рішенням:

«[...] слідство проведено з достатньою повнотою і обвинувальний висновок відповідає матеріалам справи». Тому кримінальну справу К. Раух-Долганової вирішили направити згідно наказу № 00485 НКВД СРСР до ГУГБ НКВД СРСР»⁴³.

Даний крок цілком випадав із стандартної процедури періоду масових операцій 1937–1938 рр. Адже згаданий оперативний наказ НКВД СРСР № 00485 «Про операцію з репресування членів Польської військової організації (ПОВ) у СРСР» від 11 серпня 1937 р. не мав жодного стосунку до етнічної німкені Катерини Емільівни Раух-Долганової. Вона не підпадала під жодну з категорій, зазначених в цьому наказі, які підлягають репресуванню.

У довідці 1 Спецвідділу НКВД УРСР зазначалося:

«Рішенням Народного Комісара Внутрішніх Справ і Прокурора СРСР (прот. №) 19 жовтня 1937 р. Раух-Долганова Катерина Емільівна засуджена в порядку наказу НКВД СРСР № 00485 від 11 серпня 1937 р. до вищої міри покарання – розстрілу. Вирок приведено до виконання 23 жовтня 1937 р. Нач[альник] від[ділення] 1 Спецвідділу НКВД УССР Лейтенант держбезпеки Таліс»⁴⁴.

У відповіді Управління СБУ у Миколаївській області на запит її доньки І.В. Сидорової про долю матері зазначено, що

⁴³ Там само, арк. 122.

⁴⁴ Там само, арк. 114.

ухвалою військового прокурора Одеського військового округу від 10 травня 1990 р. К. Е. Раух-Долганову було реабілітовано.

Отже, трагічна доля подружжя Долганових була пов'язана із роботою на зовнішню розвідку комуністичного режиму. Зусилля як легальної і нелегальної резидентури іноземного відділу ОГПУ СРСР, так і радянської дипломатії схилити ряд вагомих політичних фігур української еміграції до повернення до СРСР (М. Порш, О. Удовиченко та ін.), інфільтруватися до українських воєнізованих осередків під керівництвом Є. Коновальця, створення дієвих советофільських організацій та «зміновіхівських» видань у Берліні, очевидно, зазнали невдачі.

Керівництво зовнішньої розвідки СРСР почало заміну кадрів, сподіваючись, що наступникам вдасться знайти підхід до української еміграції. «Невдах» вирішили покарати. Спочатку їх позбавили можливості працювати на оперативній роботі, згодом ліквідували. П. Ладан у 1931 р. був відкликаний до Москви і 27 квітня 1933 р. розстріляний. І. Камінський («Монд») у 1938 р. засуджений на 10 років таборів. Під час Великого терору 1937–1938 рр. були знищені Н. Калюжний, О. Полоцький, Ю. Коцюбинський. Відповіли за «берлінське фіаско» також В. Долганов і його дружина К.Е. Раух-Долганова. Опосередковано це висновок підтверджує той факт, що невдала місія у Берліні стала основним пунктом обвинувачення.

Насамкінець, варто навести дивний факт. Під час обшуку у В. Долганова вилучили два револьвери «Маузер» та «Парабеллум», майже півтори сотні патронів й обойми до них та револьвера «Браунінг», малокаліберну гвинтівку фірми «Діана». Однак з формулюванням, що вони «не є речовими доказами у кримінальній справі». Постановою, підписаною керівниками особливого відділу, зброя і боєприпаси були передані на зберігання до господарської частини управління НКВД по Одеській області. Чому чекісти не скористалися можливістю долучити до обвинувачення підготовку терористичних та диверсійних актів? Можливо, тому, що знали походження цього

«арсеналу» і були заздалегідь поінформовані відповідальними особами із НКВД СРСР⁴⁵.

REFERENCES

1. Davydiuk, R. (2012). Anton Stryzhevs'kyj: zhyttia ukrains'koho politychnoho emihranta u II Rechipospolytij, *Z arkhiviv VUChK–HPU–NKVD–KHB – From archives of VUChK–GPU–NKVD–KGB*, 1, 163–180. [in Ukrainian].
2. Davydiuk, R. (2015). Volodymyr Oskilko iak vyraznyk nastroiv uenerivs'koi emihratsii na Volyni. *Aktual'ni problemy vitchyznianoï ta vsesvitn'oi istorii*, (26), 33–36. [in Ukrainian].
3. Davydiuk, R. (2016). *Ukrains'ka politychna emihratsiia v Pol'schi: sklad, struktura, hromads'ko-politychni praktyky na terytorii Volyns'koho voievodstva*. L'viv ; Rivne. [in Ukrainian].
4. Davydiuk, R. (2017). Politychni vbyvstva iak instrument borot'by radians'kykh spetsssluzhb z uenerivs'koiu emihratsiieiu. *Europa Orientalis. Studia z dziejów Europy Wschodniej i Państw Bałtyckich*, 8, 101–115. doi: <https://doi.org/10.12775/EO.2017.008>. [in Ukrainian].
5. Davydiuk, R. (2023). *V inter'ieri mizhvoiennoi Volyni: Biohramy politychnykh emihrantiv – uchasnykiv Ukrains'koi revoliutsii*. Rivne-L'viv: Prostir-M, 2023. [in Ukrainian].
6. Kucheruk, O., Cherchenko, Yu., Koval'chuk, M. (2024). *Yevhen Konovalets'. Istoriiia nerozkrytoho vbyvstva*. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Marunchak, M. (1969). *Ukrainci v Rumunii, Chekho-Slovachchyni, Pol'schi, Yuhoslavii*. Winnipeg. [in Ukrainian].
8. Mykhal'chuk, V. (Comp.). (1996). *Symon Petliura ta joho rodyna. Do 70-richchia joho trahichnoi zahybeli. Dokumenty i materialy*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Pohorielov, A. (2008). Sprava Berlins'koho kul'turno-prosvitnyts'koho tovarystva ukrains'kykh emihrantiv «Volia». In Makarchuk, S. S. (Ed.). *Reabilitovani istoriieiu. Mykolaivs'ka oblast'*. (Vol. 4, pp. 413–424). Kyiv – Mykolaiv. [in Ukrainian].
10. Primakov, E.M. (Ed.). (1996). *Ocherki istorii rossijskoj vneshnej razvedki: V 6t. Vol. 2. 1917 – 1933* gg. Moscow. [in Russian].
11. Rubl'ov, O. (2004). *Zakhidnoukrains'ka intelihentsiia u zahal'nonatsional'nykh politychnykh ta kul'turnykh protsesakh (1914 – 1939)*. Kyiv. [in Ukrainian].

⁴⁵ ГДА СБУ, м. Миколаїв, ф. 6, оп. 1, спр. 12132, т. 1, арк. 13.

12. Rubl'ov, O. (2020). «Nasha liudyna v Berlini». Pavlo Ladan (1892–1933) – manivtsiamy natsional-komunizmu j kremlivs'koi rozvidky. *Z arkhiv VUChK-HPU-NKVD-KHB – From archives of VUChK-GPU-NKVD-KGB*, 1, 176–453. doi: <https://doi.org/10.15407/vuchk2020.01.176> [in Ukrainian].
13. Rubl'ov, O., Synyts'kyj P. (2007). Do istorii vitchyznianoho sovieto-fil'stva pochatku 1920-kh rokiv: spivrobotnytstvo N. Surovtsovoi u chasopysi “Nova Hromada” (1923–1924). *Problemy istorii Ukrainy XIX – pochatku XX st.*, (13), 197 – 219. [in Ukrainian].
14. Ryzhakova, L. M. (Comp). (1994). *Zakhidna ukrains'ka diaspora: Bibliohrafichnyj pokazhchyk literatury (1989 – sichen' 1994 rr.)*. Kyiv. [in Ukrainian].
15. Skrypnyk, O. (2023). *Spetsoperatsiia «Nekro»*. *Rozsekrecheni istorii z arkhivu rozvidky*. Kyiv. [in Ukrainian].
16. Vidnians'kyj, S.V. (1994). *Kul'turno-osvitnia i naukova dil'nist' ukrain-s'koi emihratsii v Chekho-Slovachchyni: Ukrains'kyj vil'nyj universytet (1921–1945 rr.)*. Kyiv. [in Ukrainian].
17. Vynnychenko, I. (Comp.). (2001). *Zakordonne ukrainstvo (Informatsijnyj kataloh)*. Kyiv. [in Ukrainian].

**Makarchuk S., Poberezhets H. The Berlin mission
of Chekist V. Dolganov: methods of neutralising
the activities of Ukrainian emigrants**

The aim of the article. Based on archival criminal cases and publications to trace the work of the Soviet foreign intelligence service and diplomatic mission in Berlin in countering the activities of Ukrainian political émigrés, involving Vladimir Dolganov and Katerina Rauch-Dolganova, employees of the USSR's plenipotentiary mission in Germany.

Methodology and methods. Using a prosopographic approach, the authors reveal the life paths of foreign intelligence officers and the methods of operational work of the communist regime's foreign intelligence services. The study uses both general scientific and special historical methods of scientific research, in particular biographical, historical-genetic, and linear-chronological methods.

Conclusions. The tragic fate of the Dolghanovs was linked to their work for the foreign intelligence service of the communist regime. Efforts by legal and illegal agents of the foreign department of the OGPU of the USSR, as well as Soviet diplomacy, to persuade influential political figures of the Ukrainian emigration to return to the USSR (M. Porsh, O. Udovychenko, and others), infiltrate Ukrainian paramilitary groups led by E. Konovalts,

and create effective pro-Soviet organisations and 'Zminivich' publications in Berlin were unsuccessful.

The leadership of the USSR's foreign intelligence service began replacing personnel, hoping that their successors would be able to find a way to deal with Ukrainian emigration. The 'losers' were punished. First, they were deprived of the opportunity to work in operational positions, and later they were eliminated. Vladimir Dolganov and his wife Katerina Rauch-Dolganova were held responsible for the 'Berlin fiasco.' This conclusion is indirectly confirmed by the fact that the failed mission in Berlin became the main point of accusation.

Keywords: Vladimir Dolganov, OGPU of the USSR, foreign intelligence, illegal residency, Katerina Rauch-Dolganova, political repression.